

финансовых инструментов, которые позволяют управление краткосрочных обязательств, а также навыки предпринимателя использовать эти инструменты, не следует недооценивать. Те, в свою очередь, составляют значительную капитальную позицию во многих компаниях, независимо от их природы и размера.

Ключевые слова: факторинг, деловая активность, позиция капитала.

Annotation

Grzywacz J.

Factoring and cash pooling as a company's liquidity stimulators

Conducting effective business activity relies upon a number of factors of a diverse nature. It is worth noticing that effectiveness is a category that should be considered in terms of achieving the main objective of a company, i.e. consistent creation of value. It mostly depends, however, on skilful stimulation of profitability, in correlation with keeping financial risk under control. This refers primarily to financial liquidity, which virtually determines the very existence of a company. Business practice itself constantly provides evidence to show that there is a close relation between, on the one hand, financial liquidity and ongoing business activity of a company and, on the other hand, the results the company delivers. It is also well known that loss of financial liquidity is the major reason for companies going bankrupt, which also refers to enterprises presenting positive profitability levels. Therefore, the importance of the actual availability of financial instruments that enable the managing of short-term liabilities, as well as the skills of an entrepreneur to make use of those instruments, should not be underestimated. Those, in turn, constitute a significant capital position in many companies, irrespectively of their nature and size.

Key words: factoring, business activity, capital position.

УДК. 336.1:352

ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ

В.П. Бечко, кандидат економічних наук

О.Т. Прокопчук, кандидат економічних наук

Уманський національний університет садівництва

У статті розглядаються основні джерела фінансування діяльності підприємств та методи вибору оптимальної структури фінансових ресурсів. Визначено переваги та недоліки фінансування за рахунок власних і залучених джерел, а також виділено ряд проблем, що впливають на процес фінансування сільськогосподарських підприємств та визначено основні напрями покращення фінансування сільського господарства.

Ключові слова: фінансування, джерела фінансування, сільськогосподарські підприємства, фінансове забезпечення, фінансові ресурси, бюджетне фінансування, кредитування, залучені фінансові ресурси, зовнішні фінансові ресурси, банківський кредит, інвестиції.

Постановка проблеми. Розвиток сільськогосподарського виробництва в умовах євроекономічної інтеграції України та активізації глобалізаційних процесів неможливий без покращення його фінансування. Зростання потреби у фінансуванні діяльності підприємств аграрної сфери викликане прорахунками у фінансовій політиці, занедбаним матеріальним станом впродовж останніх років, неспроможністю сільськогосподарських підприємств протидіяти внутрішнім і зовнішнім загрозам їх функціонування. Як правило, сільськогосподарські підприємства у процесі своєї діяльності не мають достатніх внутрішніх ресурсів для розширеного (а іноді й для простого) відтворення, відповідної застави для отримання банківських кредитів. Тому проблема поліпшення фінансування підприємств аграрної сфери є досить актуальною, враховуючи той факт, що і державна підтримка цих підприємств в економічно розвинених країнах й в Україні дуже серйозно відрізняється як за розмірами, так і за формою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам фінансування діяльності аграрних підприємств, розвитку теорії і практики державного фінансування аграрної сфери присвячені праці зарубіжних вчених: Г. Арнольда, Б. Коласса, Л. Перрідона, У. Шарпа. Теоретичні й практичні аспекти фінансової діяльності виробників аграрного сектору висвітлено у працях вітчизняних науковців, зокрема таких, як: О.В. Гривківська [3], О.Є. Гудзь [4], М.Я. Дем'яненко [14], К.А. Олійник [6], О.В. Олійник [7], П.Т. Саблук [5], П.А. Стецюк [10], О.О. Супрун [11], Н.С. Танклевська [12], З.Б. Янченко [15] та інші. Але значна частина питань, пов'язаних з покращенням фінансування підприємств аграрної сфери ще потребує подальшого дослідження і вирішення, особливо в частині обґрунтування перспектив державної підтримки, пошуку альтернативних шляхів залучення коштів та створення відповідного механізму його державного фінансового забезпечення й підтримки сталого розвитку.

Виходячи з актуальності проблеми *метою даного дослідження* є поглиблення теоретико-методичних засад та аналіз існуючих джерел фінансування сільськогосподарських підприємств для подальшого їх використання у процесі розширеного відтворення, а також розробка практичних рекомендацій щодо визначення перспектив розвитку фінансування діяльності аграрних підприємств для забезпечення й підтримки їх сталого розвитку.

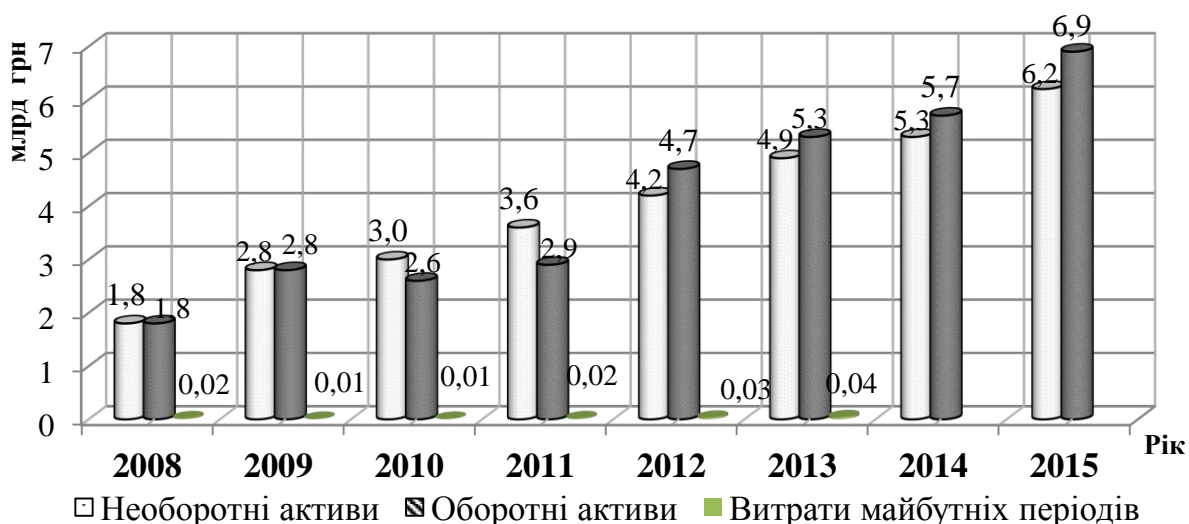
Методика досліджень. У статті використовувалися загальноприйняті статистичні методи щодо поглиблення теоретико-методичних засад та аналіз існуючих джерел фінансування сільськогосподарських підприємств для подальшого їх використання у процесі розширеного відтворення, а також розробка практичних рекомендацій щодо визначення перспектив розвитку фінансування діяльності аграрних підприємств для забезпечення й підтримки їх сталого розвитку.

Зокрема, *статистичного і графічного аналізу* (для аналізу, порівняння і наочного відображення статистичних даних з метою дослідження сучасного стану фінансування діяльності сільгоспідприємств); *системного та комплексного підходу* (для узагальнення взаємодії різних форм фінансування сільгоспвиробників); *спостереження, узагальнення* (в процесі розробки

остаточних висновків на основі отриманих результатів аналітичних досліджень).

Результати досліджень. Фінансування аграрних підприємств здійснюється з використанням внутрішніх та зовнішніх джерел. Найбільша питома вага фінансового забезпечення діяльності аграрних підприємств припадає на власні ресурси. Актуальність даного виду фінансування пов'язано з сезонним характером виробництва, значною залежністю від природно-кліматичних умов, уповільненим оборотом авансованого капіталу, великою кількістю в галузі суб'єктів господарювання, критичною спрацьованістю сільськогосподарської техніки, непередбачуваністю кон'юнктури ринку на сільськогосподарську продукцію, нестабільністю отримання прибутків [1]. Отже, дослідження внутрішнього фінансування сільськогосподарських підприємств на прикладі Черкаської області є актуальним і заслуговує на особливу увагу

Аналіз зведеного бюджету аграрних підприємств Черкаської області виявив, що у 2008–2015 рр. зростають активи, які формують фонд їх внутрішнього фінансування (рис. 1). Встановлено, що у 2011–2015 рр. баланс аграрних підприємств Черкаської області збільшився у два рази: від 6,5 млрд грн у 2011 р. до 13,1 млрд грн 2015 році. Так, оборотні активи аграрних підприємств Черкаської області збільшились у 2015 р. на 1,2 млрд грн відносно попереднього року, а у порівнянні із 2008 р. показник збільшився у 3,8 разів. Обсяг необоротних активів збільшився у звітному році відносно попереднього року на 0,9 млрд грн або на 16,9%. Звернемо увагу, що перевищення обсягу оборотних активів над необоротними було характерним для 2012–2015 рр., у 2010–2011 рр. значення останніх були більшими, а у 2008-2009 рр. дорівнювали один одному.

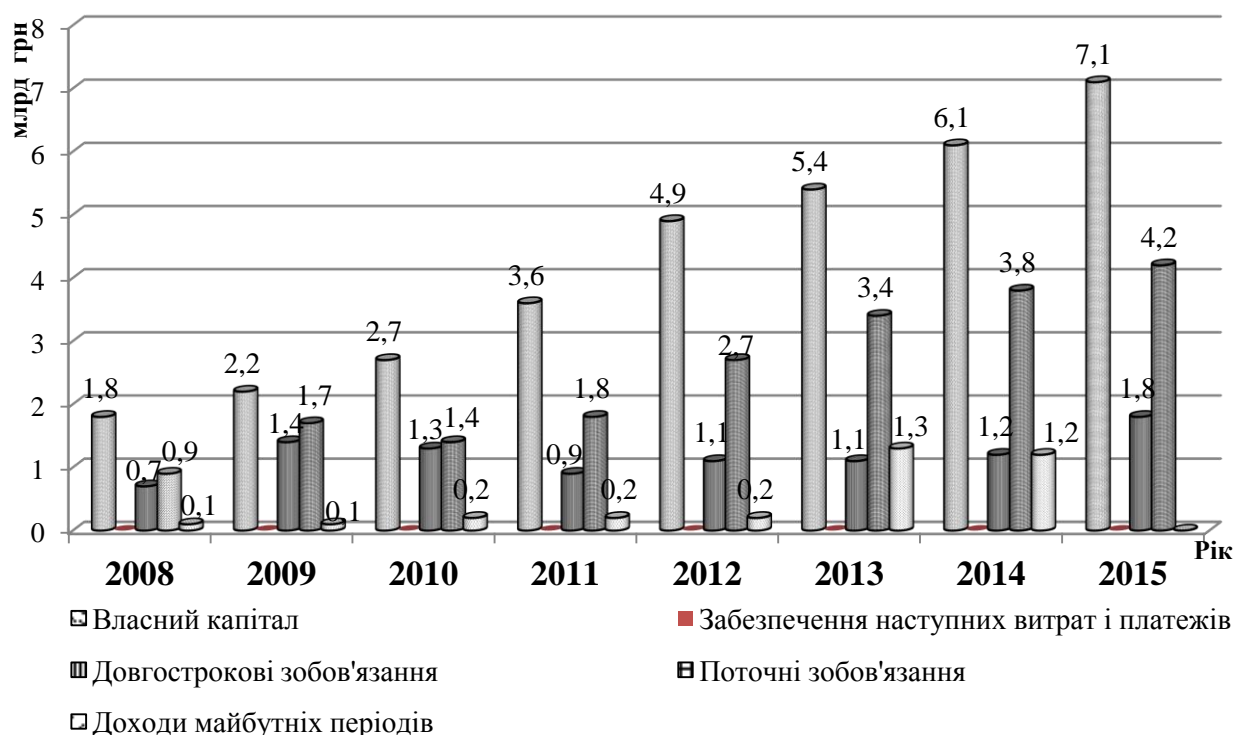

Рис. 1. Динаміка активів підприємств сільського господарства Черкаської області

[Розраховано за даними Головного управління статистики в Черкаській області]

В цілому в аграрних підприємствах Черкаської області найбільшу питому вагу у складі пасивів аграрних підприємств займає власний капітал. За аналізований період виявлено його зростання у 2015 р. проти 2008 р. на 5,3

млрд грн., що у 3,9 рази більше. За досліджуваний період величина власного капіталу склала 7,1 млрд грн. А зростання поточних зобов'язань було у 4,8 рази або на 3,3 млрд грн. (рис. 2.).

Рис. 2. Динаміка пасивів аграрних підприємств Черкаської області
[Розраховано за даними Головного управління статистики в Черкаській області]

Тому саме власний капітал виступає ключовим джерелом фінансування аграрних підприємств, який складається із таких елементів як статутний капітал, додатковий капітал, резервний капітал, нерозподілений прибуток (непокритий збиток), а також неоплачений та вилучений капітал (табл. 1).

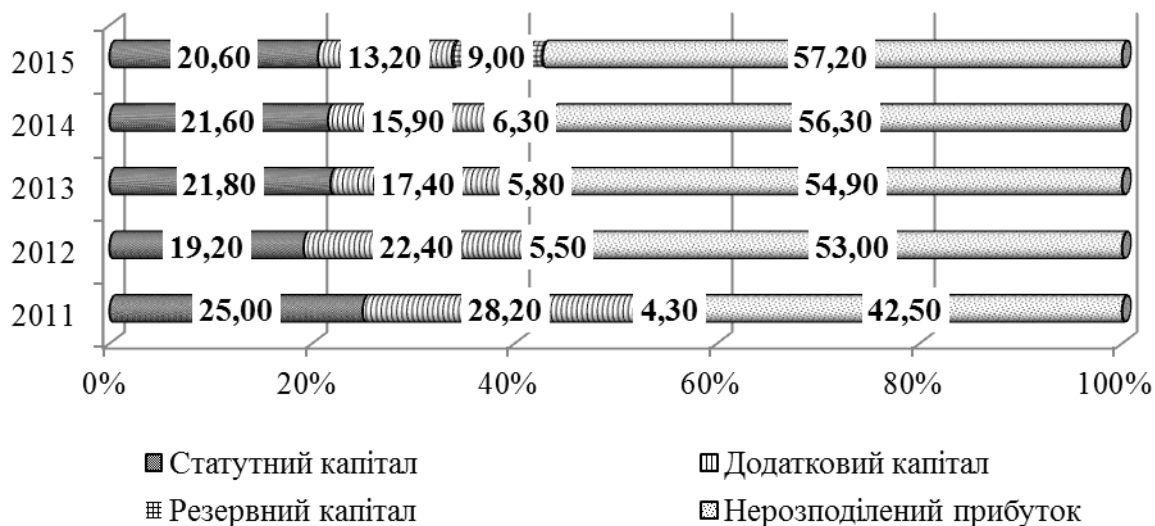
1.Склад власного капіталу сільськогосподарських підприємств Черкаської області, млн грн*

Показник	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	Темп приросту, 2015 р. у % до:	
						2011 р.	2014 р.
Статутний капітал	886,2	940,1	1170,7	1314,5	1456,7	164,4	110,8
Додатковий капітал	997,3	1096,8	935,8	966,9	936,2	93,9	96,8
Резервний капітал	152,6	268,2	310,0	382,1	669,0	438,4	175,1
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1505,6	2594,4	2946,9	3431,0	4040,6	268,4	117,8
Неоплачений та вилучений капітал	41,3	31,2	27,8	42,4	35,6	86,2	84,0

* Розраховано авторами за даними Головного управління статистики в Черкаській області

Виявлено скорочення додаткового капіталу й неоплаченого та вилученого капіталу (відносно 2011 р. на 6,1% та 13,7% відповідно), за іншими складовими було зростання обсягів. Так, статутний капітал збільшився на 64,4% відносно базового періоду, а у порівнянні із 2014 р. зростання становило 10,8% або 142,2 млн грн. Виявлено, що обсяг резервного капіталу збільшився більш ніж у 4 рази і становив 669,0 млн грн, що на 75,1% більше попередніх показників.

Відповідно у структурі власного капіталу аграрних підприємств Черкаської області переважає нерозподілений прибуток та статутний капітал (рис. 3).

Рис. 3. Структура власного капіталу аграрних підприємств Черкаської області, %

[Розраховано авторами за даними Головного управління статистики в Черкаській області]

Частка нерозподіленого прибутку збільшилась до значення 57,2%, що перевищує показник 2011 р. на 14,7%. Резервний капітал у 2015 р. становив 9% загальної структури власного капіталу аграрних підприємств Черкаської області і характеризується тенденцією до зростання.

Аналіз сучасного стану та закономірностей фінансування проведено на основі показників вибіркової сукупності аграрних підприємств, до якої включено 15 типових підприємств Черкаської області, а саме: ПАТ «Птахофабрика «Перше Травня», АФ «Великий Хутір», ТОВ «Жовнинське», СТОВ «Пальміра», СТОВ «Світанок», СВК «Дружба», ПСП «Михайлівка», СТОВ «Маяк», ПрАТ «Лисянська рибоводно-меліоративна станція», ФГ «Поляна», СТОВ «Агроспілка», ПП ПСП «Агрофірма Світанок», ПП ПСП «Усга-Агро», СТОВ «Вербівське», ПОП «Деркачів Хутір». Зауважимо, що аналіз стану балансу аграрного підприємства характеризує тенденції ефективності фінансування і віддзеркалює пасив (до яких включають власний капітал, довгострокові зобов'язання, поточні зобов'язання) й актив (необоротні та оборотні активи) (табл. 2).

За обсягом балансу найвищими показниками відзначились ПАТ «Птахофабрика «Перше Травня» (найвищий рівень був у 2015 р. і становив 1 094,8млн грн), агрофірма «Великий Хутір»(середній показник склав 107,5 млн

грн), СТОВ «Пальміра» (середній показник склав 78,3 млн грн), ТОВ «Жовнинське» та СВК «Дружба» (середній показник склав відповідно 62,8 та 52,2млн грн), ПП ПСП «Усга-Агро» (середній показник склав 40,3 млн грн) та ПСП «Михайлівка» (середній показник склав 24,0 млн грн).

2. Середній рівень балансу вибіркової сукупності аграрних підприємств Черкаської області у 2012-2015 рр., млн грн

Підприємство	Середній рівень балансу					В середньому за 2012-2015 рр.
	Актив		Пасив			
	Необоротні активи	Оборотні активи	Власний капітал	Довгострокові зобов'язання	Поточні зобов'язання	
1. ПАТ «Птахофабрика»	430,8	328,9	538,7	21,8	199,2	759,7
2. Агрофірма «Великий»	39,6	67,9	106,3	0,0	1,3	107,5
3. СТОВ «Пальміра»	48,6	29,7	61,2	0,8	16,3	78,3
4. ТОВ «Жовнинське»	30,8	32,0	60,8	0,0	2,0	62,8
5. СВК «Дружба»	18,1	34,1	44,7	0,8	6,7	52,2
6. ПП ПСП «Усга-	14,0	26,3	32,0	0,0	8,3	40,3
7. СТОВ «Світанок»	11,8	15,4	26,5	0,0	0,7	27,2
8. ПСП «Михайлівка»	12,3	11,7	22,1	0,9	1,0	24,0
9. СТОВ «Маяк»	6,5	8,7	11,1	1,4	2,7	15,2
10. ПрАТ «Лисянська	8,0	2,5	9,4	0,0	1,1	10,5
11. ФГ «Поляна»	6,2	4,2	8,9	0,4	1,1	10,4
12. СТОВ «Агроспілка»	2,5	7,4	9,4	0,1	0,4	9,9
13. ПП ПСП	3,6	2,4	3,8	0,0	2,2	6,0
14. СТОВ «Вербівське»	2,9	2,8	5,4	0,1	0,2	5,7
15. ПОП «Деркачів	2,7	2,1	3,1	0,9	0,8	4,8

*Розраховано авторами за даними аграрних підприємств Черкаської області

Здійснивши попередній аналіз показників балансу вибіркової сукупності аграрних підприємств Черкаської області ми з'ясували, що найнижчий рівень балансу виявлено у ПП ПСП «Агрофірма Світанок» та СТОВ «Вербівське» у 2012 р. відповідно 4 млн грн та 4,7 млн грн. Значним погіршенням обсягу балансу у 2015 р. відносно базового року відзначились такі підприємства як СВК «Дружба» (на 15,3 млн грн), СТОВ «Агроспілка» (на 8,8 млн грн), ПрАТ «Лисянська рибоводно-меліоративна станція» (на 4,3 млн грн) та СТОВ «Пальміра» (на 3 млн грн). Варто звернути увагу, що дані аграрні підприємства нарощували обсяги балансу протягом 2012-2014 рр., а у 2015 р. виявлено значне погіршення показників. Виключенням є СТОВ «Агроспілка», обсяг балансу якого у 2014 р. знизився відносно попереднього року на 71,9% і становив 4306 тис. грн, а у звітному році він знизився на 657 тис. грн або на 15,3%. Таким чином дане-підприємство знизило обсяг балансу більш ніж у три рази, що

засвідчує про погіршення стану його фінансування. Серед аграрних підприємств, які протягом досліджуваного періоду збільшили обсяг балансу, найбільшим приростом відзначились агрофірма «Великій Хутір» (на 83,2% або 63,9 млн грн), ПАТ «Птахофабрика «Перше Травня» (на 123,6% або 605,3 млн грн) та СТОВ «Світанок» (на 75,2% або 13,9 млн грн).

Власний капітал, який є однією із ключових складових пасиву балансу, протягом 2012-2015 рр. характеризувався тенденцією до збільшення. Аналіз вибіркової сукупності підприємств дозволив встановити, що у СТОВ «Пальміра» обсяг власного капіталу за досліджуваний період збільшився у 3,5 разів від 6,3 млн грн у 2012 р. до 21,9 млн грн у 2015 р., проте середній розмір цього показника становив 61,2 млн. грн. Це пов'язано із зменшенням його розміру на 63,8% або на 38,6 млн грн. у порівнянні із 2014 роком. У два рази зріс власний капітал ПП ПСП «Агрофірма Світанок» і у 2015 р. становив 4,9 млн грн, що на 2,5 млн грн більше ніж у 2012 р. та на 1,2 млн грн ніж у 2014 році. Показники ПАТ «Птахофабрика «Перше Травня» у 2015 р. збільшились у 1,7 рази відносно 2012 р. та на 114,7% ніж у попередньому році. Середній розмір власного капіталу даного підприємства протягом досліджуваного періоду складав 538,7 млн грн.

Відсутність довгострокових зобов'язань у пасиві балансу вибіркової сукупності підприємств Черкаської області у 2012-2015 рр. була характерною для агрофірми «Великій Хутір», ПрАТ «Лисянська рибоводно-меліоративна станція», ПП ПСП «Агрофірма Світанок», СТОВ «Світанок», ТОВ «Жовнинське», ПП ПСП «Усга-Агро». Середнє значення даного показника у СТОВ «Пальміра» складало 0,8 млн. грн. і протягом досліджуваного періоду знизилась від 810 тис. грн до 4 тис. грн, хоча у 2014 р. він становив 1,2 млн грн. У СТОВ «Вербівське» обсяг довгострокових зобов'язань в середньому складав 0,1 млн грн хоча у 2012 р. його розмір становив 320,6 тис. грн, а у 2015 р. був відсутній взагалі. Натомість у СВК «Дружба» показник мав тенденцію до збільшення, що у 2015 р. відносно 2012 р. становило у 5,3 рази більше. Тоді як у ПОП «Деркачів Хутір» у 2012-2014 рр. відсутньою були довгострокові зобов'язання, а у 2015 р. їх обсяг становив 3,4 млн грн.

Обсяг поточних зобов'язань у 2015 р. відносно 2012 р. знизився у 6 аграрних підприємств із 15, а саме: агрофірма «Великій Хутір» (на 212 тис. грн при середньому розмірі даного показника 1,3 млн грн), СТОВ «Пальміра» (з 16,4 млн грн до 56 тис. грн при середньому розмірі даного показника 16,3 млн грн), ТОВ «Жовнинське» (на 7,1% або 130 тис. грн при середньому розмірі даного показника 2,0 млн грн), ПСП «Михайлівка» (на 482 тис. грн. при середньому розмірі даного показника 1,0 млн.грн), та СТОВ «Вербівське» (на 0,7 тис. грн при середньому розмірі даного показника 0,2 млн грн). На відміну від них, обсяг даного показника СВК «Дружба» збільшився у 2,9 разів, у ПАТ «Птахофабрика «Перше травня» дане значення зросло у 6,2 рази (від 64,3млн грн до 398 ,8млн грн при середньому розмірі даного показника 199,2 млн грн), у ПрАТ «Лисянська рибоводно-меліоративна станція» (від 548 тис. грн до 1112 тис. грн, хоча у 2013 р. він становив 1,6 млн грн тому і середній розмір даного показника складав 1,1 млн грн), СТОВ «Маяк» (від

1,3 млн грн до 2,8 млн грн при середньому розмірі даного показника 2,7 млн грн), на 7,9 млн грн у ПП ПСП «Усга-Агро» (або у 2,6 разів), а у ФГ «Поляна» на 920,3 тис. грн (від 697,9 тис. грн до 1618,2 тис. грн при середньому розмірі даного показника 1,1 млн грн).

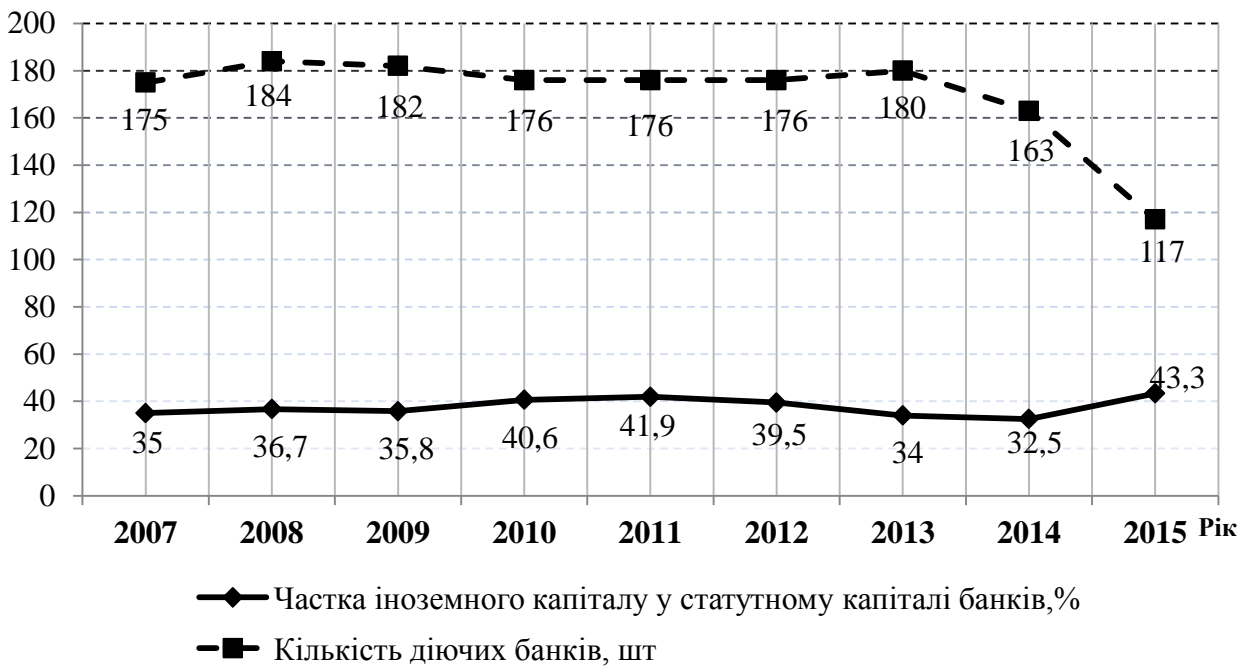
Аналіз активу балансу, який включає необоротні та оборотні активи, вибіркової сукупності аграрних підприємств Черкаської області встановив, що для переважної більшості із них характерне перевищення оборотних активів над необоротними. Вдвічі зросли обсяги необоротних активів у 2015 р. відносно базового року у СТОВ «Світанок» (від 6,9 млн грн до 13,9 млн грн при середньому розмірі даного показника 11,8 млн грн), агрофірми «Великій Хутір» (від 28 млн грн до 58,2 млн грн при середньому розмірі даного показника 39,6 млн грн) та ПП ПСП «Агрофірма Світанок» (від 2,1 млн грн до 4,6 млн грн при середньому розмірі даного показника 3,6 млн грн). ПОП «Деркачів Хутір» збільшив обсяг показника у 3,3 рази або на 3,4 млн грн, що у 2015 р. становила 4,9 млн грн. Зниження обсягу необоротних активів виявлено у СТОВ «Пальміра», ПрАТ «Лисянська рибоводно-меліоративна станція», ПП ПСП «Усга-Агро» та СТОВ «Агроспілка». Обсяг оборотних активів збільшився більш ніж у три рази у ПОП «Деркачів Хутір» і становив 3,8 млн грн у 2015 році. Для ПрАТ «Лисянська рибоводно-меліоративна станція», ПП ПСП «Агрофірма Світанок», ФГ «Поляна» та СТОВ «Агроспілка» виявлено зниження значення показника.

Фінансування діяльності аграрних підприємств при обмеженому використанні внутрішніх грошових ресурсів здійснюється за рахунок зовнішніх джерел, до яких включають банківське кредитування та інвестиційні ресурси. Значна частина аграрних підприємств вичерпала можливості самофінансування і не може забезпечити власними коштами організацію виробництва конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції. Тому в умовах що склалися, першочергове значення набуває залучення зовнішніх джерел фінансування сільськогосподарських підприємств.

Варто зауважити, що існуючі тенденції кредитування аграрних підприємств безпосередньо залежить від стану банківського сектору України, фінансово-економічні показники якого протягом 2007-2015 рр. погіршились (рис. 4). Так, у 2015 р. кількість діючих банків становила 117 шт., що на 28,2% менше ніж у попередньому році та на 33,1% ніж у 2007 році. Натомість частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків збільшилась до 43,2% на відміну від значення 2014 р. 32,5%, показник якого був найбільший за аналізований період.

Частка простроченої заборгованості за кредитами у загальній сумі кредитів у 2015 р. зросла до 22,1% і становить найбільший рівень. До того ж результат діяльності банків у звітному році становив -66,6 млрд грн, що на 13,6 млрд грн менша, ніж у 2014 р., а показник 2013 р. складав 1,4 млрд грн прибутку. За підсумками 2015 р. до ТОП-10 найбільших банків України (за загальним рейтингом) входять КредиАгриколь Банк, ПроКредит Банк, УкрСиббанк, Кредобанк, Райффайзен Банк Аваль, Ощадбанк, Укргазбанк, ОТП Банк, Укрэксимбанк та та ПриватБанк.

Рис. 4. Динаміка показників діяльності банків України

[Складено авторами за даними Національного Банку України]

Для підприємств галузі сільського господарства банківське кредитування дозволяє отримати додаткові кошти на платній основі на певний термін для задоволення тих чи інших виробничих потреб. Через погіршення фінансово-економічної ситуації в країні аграрні підприємства мають обмежений доступ до даної форми фінансування, що пов'язано із низькою рентабельністю виробництва, високими ризиками неповернення коштів та сезонністю діяльності.

Зростання потреб аграрних підприємств для ефективного розвитку вимагає надходження додаткового капіталу, які спричинили відповідну тенденцію фінансування їх діяльності за рахунок банківського комерційного кредитування. За досліджуваний період обсяг комерційних кредитів аграрним підприємствам Черкаської області збільшився на 54,3%: від показників 2011 р. на рівні 564 млн грн до 870 млн грн у 2015 році (табл. 3). У середньому у 2011-2015 рр. аграрними підприємствами залучено щорічно 697,4 млн грн. В іноземній валюті у 2015 р. було надано кредитів на 74,0 млн грн або майже у 2 рази більше ніж у 2011 році. Протягом 2011-2015 рр також зростали і обсяги кредитування в національній валюті. За даний період вони зросли на 232,0 млн грн, що на 47,7% перевищує показник 2011 року.

На 15 млн грн або 4,1% протягом 2011-2015 рр. зросли показники середньострокового кредитування (від 1 року до 5 років). За довгостроковими кредитами було зростання у 2013 р. і зниження показників на 2 млн грн у 2014 р., що в цілому визначило позитивну тенденцію, яка в 6,5 разів перевищувала показники 2011 року. Дослідженням встановлено, що за строком надання перевагу мають короткострокові кредити, обсяг яких у 2015 р. становив 478,0 млн грн, що на 280 млн грн більше ніж у базовому році. Тоді як кредити, надані строком більше 5 років збільшились у 6,5 разів відносно 2011 р. і у 2015 р. становили 13 млн грн. Звернемо увагу, що у 2011-2015 рр. відсоткова ставка за кредитами збільшилась і становила 22,8%, що на 4,7% більше ніж у базовому році.

3. Динаміка залучених фінансових ресурсів від комерційних банків аграрними підприємствами Черкаської області, млн грн*

Показник	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	Відхилення (+/-) 2015р. до 2011 р.	
						млн. грн	%
Всього, млн грн	564	617	650	786	870	306,0	154,3
В національній валюті	486	468	583	713	718	232,0	147,7
В іноземній валюті	78	149	67	72	152	74,0	194,9
До 1 року	198	208	297	444	478	280,0	241,4
Від 1 року до 5 років	364	407	350	341	379	15,0	104,1
Більше 5 років	2	2	3	1	13	11,0	650,0
Середня відсоткова ставка, %	18,1	19,5	20,2	19,8	22,8	-	-

* Розраховано авторами за даними Національного банку України

У фінансуванні діяльності аграрних підприємств особлива роль належить інвестиційним ресурсам. Саме їх наявність забезпечує успішний розвиток підприємств галузі. Протягом останніх років у Черкаській області спостерігається пошук інвестиційної діяльності. Аналіз виявив, що у 2015 р. на 39,6% збільшився обсяг інвестицій, залучених аграрними підприємствами області і становив 4196,2 млн грн, що на 1190,8 млн грн перевищує показник 2014 року. (табл. 4).

Лідерами серед міст області у 2015 році за обсягом освоєних інвестицій у порівнянні із базовим роком стали Черкаси із збільшення розміру капітальних інвестицій (на 331,8 млн грн або на 43,5%); Умань (на 62,5 млн грн або на 33,0%); Золотоноша (на 11,3 млн грн або на 28,9 %). Розмір даного показника у м. Ватутіне у 2015 р. проти 2014 р. збільшився у 2,1 рази або на 19,8 млн грн. Даний показник у м. Канів та м. Сміла мав протилежну тенденцію і склав відповідно 97,7 та 90,4 % від рівня 2014 року.

Серед районів області, абсолютними лідерами за обсягами освоєних інвестицій у 2015 р. стали Шполянський (293,7 млн. грн. або 7,0%), Корсунь-Шевченківський (235,0 млн. грн. або 5,6 %), Золотоніський (230,8 млн. грн. або 5,5%.) та Жашківський (226,6 млн. грн. або 5,4%.) райони. Показник Лисянського району склав всього 1,0% або 42,0 млн. грн освоєних капітальних інвестицій.

Дослідження структури капітальних інвестицій, дають підставу стверджувати, що наявні фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств були спрямовані на збільшення активної частини основного капіталу, а саме на придбання машин та обладнання за 2014-2015 рр. коливається в межах 39,8 – 40,2 % від загального обсягу, існуючі будівлі та споруди: будівлі не житлового призначення 18,6-27,6%, споруди: 7,0-8,5%; транспортні засоби 6,9-7,6%; землю 0,1-0,3%. Недостатніми є капітальні інвестиції, направлені у довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва 2,7-3,6%, хоча з кожним роком є незначне їх збільшення.

4. Динаміка капітальних інвестицій аграрних підприємств Черкаської області*

Місто та район	2014 р.		2015 р.		Відхилення, (+/-) 2015 р. до 2014 р.	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
<i>Міста</i>						
м. Черкаси	763,4	25,4	1095,2	26,1	+331,8	143,5
м. Ватутіне	18,0	0,6	37,8	0,9	+19,8	210,0
м. Золотоноша	39,1	1,3	50,4	1,2	+11,3	128,9
м. Канів	30,1	1,0	29,4	0,7	-0,7	97,7
м. Сміла	51,1	1,7	46,2	1,1	-4,9	90,4
м. Умань	189,3	6,3	251,8	6,0	+62,5	133,0
<i>Райони</i>						
Городищенський	66,1	2,2	83,9	2,0	+17,8	126,9
Драбівський	57,1	1,9	88,1	2,1	+31,0	154,3
Жашківський	171,3	5,7	226,6	5,4	+55,3	132,3
Звенигородський	69,1	2,3	79,7	1,9	+10,3	115,3
Золотоніський	156,3	5,2	230,8	5,5	+74,5	147,6
Кам'янський	36,1	1,2	62,9	1,5	+26,8	174,2
Канівський	75,1	2,5	92,3	2,2	+17,2	122,9
Катеринопільський	117,2	3,9	184,6	4,4	+67,4	157,5
Корсунь-Шевченківський	159,3	5,3	235,0	5,6	+75,7	147,5
Лисянський	24,0	0,8	42,0	1,0	+18,0	175,0
Маньківський	111,2	3,7	167,8	4,0	+56,6	150,9
Монастирищенський	87,2	2,9	109,1	2,6	+21,9	125,1
Смілянський	63,1	2,1	100,7	2,4	+37,6	159,6
Тальнівський	78,1	2,6	96,5	2,3	+18,4	123,6
Уманський	96,2	3,2	121,7	2,9	+30,9	126,5
Христинівський	42,1	1,4	67,1	1,6	+25,0	159,4
Черкаський	183,3	6,1	209,8	5,0	+26,5	114,5
Чигиринський	48,1	1,6	75,5	1,8	+27,4	157,0
Чорнобаївський	99,2	3,3	117,5	2,8	+18,3	118,4
Шполянський	174,3	5,8	293,7	7,0	+119,4	168,5
Всього по області	3005,4	100,0	4196,2	100,0	+1 190,8	139,6

* Розраховано авторами за даними Департаменту економічного, регіонального розвитку та торгівлі Черкаської облдержадміністрації

За оцінками вітчизняних та іноземних експертів, інвестиційний клімат в Україні залишається несприятливим, водночас активність суб'єктів інвестиційної діяльності є досить низькою, що обумовлено такими причинами [2, с. 278]: несприятливий інвестиційний клімат через недосконале законодавство; нестабільність вітчизняного податкового законодавства; високий податковий тиск на капітал підприємств; неузгодженість чинних нормативно-правових документів, що регулюють інвестиційну діяльність; різні умови господарювання вітчизняних та іноземних інвесторів; відсутність

дієвої системи страхування іноземних інвестицій; невисокий рівень національного інвестиційного менеджменту; нерозвиненість вітчизняної інвестиційної інфраструктури; низька ефективність функціонування національного фондового ринку; підвищений рівень інфляції; негативний міжнародний імідж України; недостатня інформованість потенційних інвесторів у багатьох країнах про стан і перспективи розвитку України; відсутність гарантій щодо забезпечення прав власності іноземних інвесторів.

Звернемо увагу, що на відміну від загальнодержавної тенденції, сільськогосподарські підприємства Черкаської області є інвестиційно привабливими (вигідне економіко-географічне розташування, сприятливі природо-кліматичні умови, родючі ґрунти, розгалужена транспортна мережа, наявність висококваліфікованих працівників та високий попит на продовольчі товари). Дані фактори мають значний вплив на прийняття рішення інвестором щодо доцільності капіталовкладень. Черкаська область у 2015 р. зайняла 6 місце серед областей та міст України за темпом приросту прямих іноземних інвестицій. Проте, у сільське господарство її частка у 2015 р. становила лише 20,6 млн дол. США (5,4 %) [13].

Таким чином, до складу внутрішнього капіталу аграрних підприємств входить статутний, додатковий, резервний капітал, нерозподілений прибуток, неоплачений та вилучений капітал. Зовнішнє фінансування об'єднує кредитування, інвестування та інші джерела.

Висновки. Результати аналізу свідчать, що фінансування аграрних підприємств здійснюється з використанням внутрішніх та зовнішніх джерел. Найбільша питома вага фінансового забезпечення діяльності аграрних підприємств припадає на власні ресурси. Відповідно у структурі власного капіталу аграрних підприємств Черкаської області переважає нерозподілений прибуток та статутний капітал. Частка нерозподіленого прибутку збільшилась до значення 57,2%, що перевищує показник 2011 р. на 14,7%. Резервний капітал у 2015 р. становив 9% загальної структури власного капіталу аграрних підприємств Черкаської області і характеризується тенденцією до зростання.

Фінансування діяльності аграрних підприємств при обмеженому використанні внутрішніх грошових ресурсів здійснюється за рахунок зовнішніх джерел, до яких включають банківське кредитування та інвестиційні ресурси. Нині основними зовнішніми джерелами фінансування аграріїв є кредитування. Сільськогосподарськими підприємствами Черкаської області у 2015 р. залучено кредити на суму 870 млн грн, що на 54,3% більше, ніж у 2011 р. Найвищим був обсяг кредитів, наданих АТ «Укресімбанк» (8,3-8,5 млн грн). Поряд з цим прослідковується поживлення інвестиційних надходжень в аграрний сектор. У 2015 р. за рахунок усіх джерел фінансування було вкладено 4196,2 млн грн. капітальних інвестицій.

З'ясовано, що використання найефективніших форм (бюджетні кошти, позабюджетні кошти спеціальних фондів, власні, залучені та позикові фінансові ресурси) і методів (субсидії, дотації, пряме та іноземне

інвестування, агрострашування, пільгове кредитування, агролізинг) фінансування діяльності аграрних підприємств підвищує рівень конкурентоспроможності національних товаровиробників і сільськогосподарської продукції на внутрішньому та світовому ринках, створює сприятливі умови для господарювання і розбудови інфраструктури.

Література

1. Бечко В.П., Колотуха С.М. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств: формування та використання в умовах економічної нестабільності // Вісник КІБіТ. 2016. № 1 (29). С. 29-37.
2. Вініченко І.І. Інвестиційна діяльність аграрних підприємств: монографія. Донецьк : Юго-Восток, 2010. 442 с.
3. Гривківська С.М. Сільськогосподарське виробництво в Україні: стан та пріоритетні напрями фінансового забезпечення його розвитку. Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. Випуск 36. Ч. III. Черкаси: ЧДТУ, 2014. С. 117-123.
4. Гудзь О.Є, Дем'яненко М.Я., Стецюк П.А. Оцінка кредитоспроможності агроформувань (теорія та практика): монографія. Київ: ННЦ ІАЕ, 2008. 302 с.
5. Інвестиційна привабливість аграрно-промислового виробництва регіонів України / Саблук П. Т., Кісіль М. І., Коденська М. Ю. та ін. За ред. М. І. Кісіля, М. Ю. Коденської. Київ: ННЦ ІАЕ, 2005. 478 с.
6. Олійник К.А. Фінансове забезпечення малих сільськогосподарських підприємств // Інноваційна економіка. 2012. №10. С. 257-262.
7. Олійник О.В., Г.С. Морозова Економічний механізм сталого розвитку сільськогосподарських підприємств: монографія. Харків : «Місьдрук», 2012. 272 с.
8. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. URL:https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=65833&cat_id=44578(дата звернення 15.12.2016 р.)
9. Prokopchuk O.T., Ulyanych Y.V., Beshko V.P. Integral estimation of assets backing in Cherkasy region // Актуальні проблеми економіки (науковий економічний журнал). 2015. № 1 (163). С. 276-284.
10. Прокопчук О.Т., Бержанір І.А., Гвоздей Н.І. Діагностика фінансового стану аграрних підприємств // Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. Умань, 2012. Вип. 79. Ч. 2 : Економіка. С. 16–21.
11. Статистичний щорічник Черкаської області за 2015 рік / за ред. В.П. Приймака. Черкаси, 2016. 512 с.
12. Стецюк П. Стратегічні домінанти фінансування розвитку агробізнесу [Електронний ресурс]. URL: [http:// agrofin. com. ua](http://agrofin.com.ua)
13. Супрун О.О. Підходи до інвестування та фінансування сільськогосподарських підприємств в системі державного регулювання // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Вип. 2 (5). Т.3.

Економічні науки. Полтава: ПДАА. 2013. С. 298- 303

14. Танклевська Н.С., Супрун О.О.. Перспективи розвитку фінансування діяльності аграрних підприємств // Агросвіт. № 20. 2015. С. 255- 263

15. Управління агропромислового розвитку Черкаської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. URL: <http://ck-oda.gov.ua/cherkaschyna-investytsijna>

16. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств України: теорія і практика: монографія / М. Я. Дем'яненко, О. І. Зуєва. Київ : ННЦ "Ін-т аграр. економіки", 2010. 190 с.

17. Янченко З.Б. Рівень інвестиційного покриття потреб аграрного сектору України // Інвестиції: практика та досвід. 2012. № 2. С. 15-18.

References

1. Bechko V.P., Kolotukha S.M. Financial resources of agricultural enterprises: the formation of use in terms of economic instability // Bulletin of Kyiv Institute of Business and Technology. 2016 № 1 (29). P. 29-37.

2. Vinichenko I.I. Investment activity of agricultural enterprises: monograph. Donetsk: Yuho-Vostok, 2010. 442 p. (in Ukrainian).

3. Hryvkivska S.M. Agricultural production in Ukraine: state and main directions of financial assurance of its development. Proceedings of Cherkasy State Technological University. Series: Economics. Volume 36. Part III. Cherkasy: Cherkasy State Technological University, 2014. P. 117-123. (in Ukrainian).

4. Hudz O.Ye, Demianenko M.Ya., Stetsiuk P.A. Assessment of the credit solvency of agricultural enterprises (theory and practice): monograph. Kyiv: National Sscientific Center "Institute of Agrarian Economy", 2008. 302 p. (in Ukrainian).

5. Investment attractiveness of the agro-industrial regions of Ukraine / Sabluk P.T., Kisil M.I., Kodenska M. Yu. and others. M.I Kisil, M. Yu. Kodenska (ed.). Kyiv: National Sscientific Center "Institute of Agrarian Economy", 2005. 478 p. (in Ukrainian).

6. Oliinyk K.A. Financial support of small agricultural enterprises // Innovative Economy. 2012. №10. P. 257-262. (in Ukrainian).

7. Oliinyk O.V., Morozova H.S. Economic mechanism of sustainable development of agricultural enterprises: monograph. Kharkiv: "Misdruk", 2012. 272 p. (in Ukrainian).

8. The official web-site of the National Bank of Ukraine [Electronic resource]. URL: [https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=65833&cat_id=44578\(date of appeal 15.12.2016.\)](https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=65833&cat_id=44578(date of appeal 15.12.2016.)) (in Ukrainian).

9. Prokopchuk, O.T., Ulyanych, Yu.V., Bechko, V.P. Integral estimation of assets backing in Cherkasy region. Actual Problems of Economics (Economic Research Journal), 2015, no. 1 (163), pp. 276-284. (in English).

10. Prokopchuk, O.T., Berzhanir, I.A., Hvozdyey, N.I. Diagnosis of the financial state of agricultural enterprises. Proceedings of Uman National University of Horticulture. Uman, 2012, no. 79, Part 2: Economics, pp. 16-21. (in Ukrainian).

11. Statistical Yearbook of Cherkasy region in 2015 / ed. V.P. Pryimak (ed.). Cherkasy, 2016. 512 p. (in Ukrainian).

12. Stetsiuk V.P. Strategic dominants of agribusiness financing [Electronic resource]. URL: <http://agrofin.com.ua> (in Ukrainian).

13. Suprun O.O. Approaches to investing and financing of agricultural enterprises in the system of state regulation // Proceedings of Poltava State Agrarian Academy. Ed. 2 (5). Vol.3. Economic science. Poltava: Poltava State Agrarian Academy. 2013. P. 298- 303. (in Ukrainian).

14. Tanklevska N.S. , Suprun O.O. Prospects of the development of financing of the activities of agricultural enterprises // Agrosvit. № 20. 2015. P. 255- 263. (in Ukrainian).

15. Department of Agricultural Development of the Cherkasy Regional State Administration [Electronic resource]. URL: <http://ck-oda.gov.ua/cherkaschyna-investytsijna> (in Ukrainian).

16. The financial resources of the agricultural enterprises of Ukraine: theory and practice: monograph / M.Ya. Demianenko, O.I. Zueva. Kyiv: National Sscientific Center "Institute of Agrarian Economy", 2010. 190 p. (in Ukrainian).

17. Yanchenko Z.B. The level of investment of needs for the agricultural sector of Ukraine // Investments: practice and experience. 2012. № 2. P. 15-18. (in Ukrainian).

Одержано 27.09.2016

Аннотация

Бечко В.П., Прокопчук Е.Т.

Оценка современного состояния финансового обеспечения предприятий аграрной отрасли

Оценка современного состояния финансирования предприятий отрасли показывает, что наиболее удельный вес в структуре финансирования аграрных предприятий приходится на собственные средства (48-52%). Доля кредитов, предоставленных коммерческими банками на развитие сельского хозяйства, составляет 12-27%, финансирование аграрных предприятий из государственного бюджета - 4,1-7,6% и 3,7-5,8% - из местных бюджетов в 2011-2015 гг.

В работе установлено, что финансирование деятельности аграрных предприятий при ограниченном использовании внутренних денежных ресурсов осуществляется за счет внешних источников, в которых включают банковское кредитование и инвестиционные ресурсы. Это связано с тем, что значительная часть аграрных предприятий исчерпала свои возможности самофинансирования и не может обеспечить собственными средствами организацию производства конкурентоспособной сельскохозяйственной продукции.

Доказано, что в финансировании деятельности аграрных предприятий особая роль принадлежит инвестиционным ресурсам. Установлено, что иностранные инвестиции в аграрный сектор экономики привлекаются в ограниченных объемах, а их доля в общих вкладах пока незначительна. Хотя в последние годы в Черкасской области наблюдается оживление инвестиционной деятельности. Анализ показал, что в 2015 на 39,6% увеличился объем инвестиций, привлеченных аграрными предприятиями области и составил 4196,2 млн грн., что на 1190,8 млн. грн превышает показатель 2014 года.

Установлено, что использование эффективных форм (бюджетные средства, внебюджетные средства специальных фондов, собственные, привлеченные и заемные финансовые ресурсы) и методов (субсидии, дотации, прямое и иностранное инвестирование, агрострахование, льготное кредитование, агролизинг) финансирования деятельности аграрных предприятий повышает уровень конкурентоспособности национальных товаропроизводителей и сельскохозяйственной продукции на внутреннем и мировом рынках,

создает благоприятные условия для хозяйствования и развития инфраструктуры.

Ключевые слова: финансирование, источники финансирования, сельскохозяйственные предприятия, финансовое обеспечение, финансовые ресурсы, бюджетное финансирование, кредитование, привлеченные финансовые ресурсы, внешние финансовые ресурсы, банковский кредит, инвестиции.

Annotation

Bechko V.P., Prokopchuk O.T.

The valuation of the current state of financial assurance of enterprises of agricultural sector

The valuation of current state of financial assurance of enterprises of agricultural sector proves that the own funds make the largest share in the structure of financing of agricultural enterprises (48-52%). The share of loans which are given by commercial banks for agriculture is 12-27%, and the financing of agricultural enterprises from the state budget is 4,1-7,6% and 3,7-5,8% - from local budgets in 2011-2015 .

In the article it is found that the financing of agricultural enterprises with limited use of internal financial resources is made with the help of external sources, which include bank loans and investment resources. This is due to the fact that many agricultural enterprises have run out their possibilities of self-financing and they can not provide the organization of competitive agricultural products with their own funds.

It is proved that investment resources play a special role in the financing of activity of agricultural enterprises. It is found that foreign investments are involved in limited amounts in agricultural sector and their share in total deposits is still small. Although in recent years in Cherkasy region there is a revival of investment activity. The analysis showed that in 2015 the amount of investments attracted by agricultural enterprises of the region increased up to 39.6% and was 4196,2 million UAH., which is 1190,8 million UAH more than in 2014.

It is found that the use of the most effective forms (budgetary funds, extra budgetary funds of special funds, the own, attracted and borrowed financial resources) and methods (subsidies, grants, and direct foreign investment, agricultural insurance, preferential loans, agrarian leasing) of financing of activity of agricultural enterprises increases the competitiveness of domestic producers and agricultural products in domestic and international markets and creates favorable conditions for economic and infrastructure development.

Key words: *financing, sources of financing, agricultural enterprises, financial support, financial resources, budgetary financing, funding, crediting, attracted financial resources, external financial resources, bank loans, investments.*

УДК 330. 322. : 338. 43 (477)

СУЧАСНИЙ СТАН ТА НАПРЯМИ АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Б.С. Гузар, кандидат економічних наук

Уманський національний університет садівництва

В статті проаналізовано сучасний стан інвестиційної діяльності в економіці країни та аграрному секторі. Висвітлено і проаналізовано обсяги прямих іноземних інвестицій залучених в економіку країни та аграрний сектор. Проаналізовано динаміку і структуру капітальних інвестицій та джерел їх фінансування. Встановлено основні причини зниження інвестиційної активності в аграрний сектор. Визначено напрями активізації інвестиційної